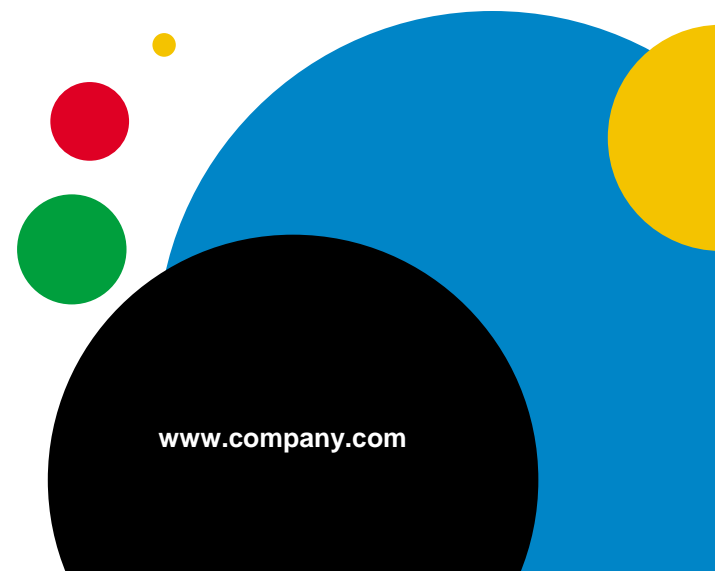

Kvalitatív módszerek (Esettanulmány, terepmunka)

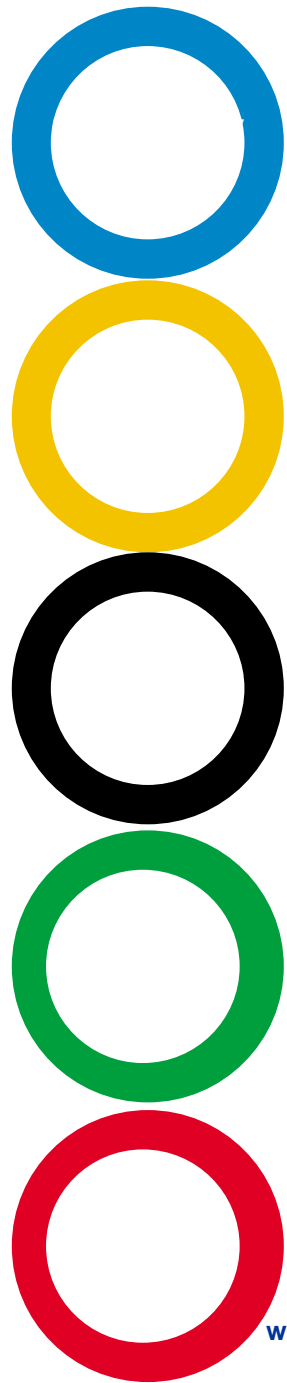

www.company.com

Bevezető gondolatok

- Hosszú történet
- Nem egységes módszerek
- Alfred Redcliffe-Brown (1881-1995)
- Bronislaw Malinowski (1884-1940) Trobriand szigetek
- Természetes közegben való vizsgálódás
- Belülről
- Mélyfúrások
- Kevés esetet alaposan
- Nem számszerűsít
- Személyes vállalkozás

- Önreflexió tárgy maga a kutató is
- Denzin és Lincoln korszakolása
 - Tradicionalista korszak (1900-1950)
 - Modernista korszak (1950-1970)
 - Elmosódó műfajok (fenomenológia, hermeneutika – 1970-1985)
 - A reprezentáció válsága (1985-1990)
 - Új kihívások (1990-től)

Ralf Bohnsack

- A megfigyelő is aktív része a megfigyelt valóságnak – pozícióba ágyazott tudás
- Nyitottság és kommunikáció elve
- Fenomenológiai álláspont: nincsenek társadalmi tények, azok nem függetlenek tőlünk
- Minden kutatói értelmezés csak másodlagos konstrukció

Alan Bryman

	Kvantitatív	Kvalitatív
A kvalitatív kutatás szerepe	előkészítő	Az aktorok egyéni interpretációjának feltérképezését szolgálja
Az alany és kutató kapcsolata	távoli	közeli
A kutató helye az alanyhoz képest	Kívülálló	bennfentes
Elmélet és kutatás viszonya	igazoló	előhívó
Kutatási stratégia	statikus	rugalmas
Társadalmi valóság képes	A szereplőktől független	Függő

A kvalitatív módszerek története

- Szociálanropológia

19. század vége: karosszék-antropológia

Természettudományos expedíciók – kultúrák
iránti érdeklődés

Kérdőívek, útinaplók, intenzív expedíciók, tárgyi
kultúra gyűjtése

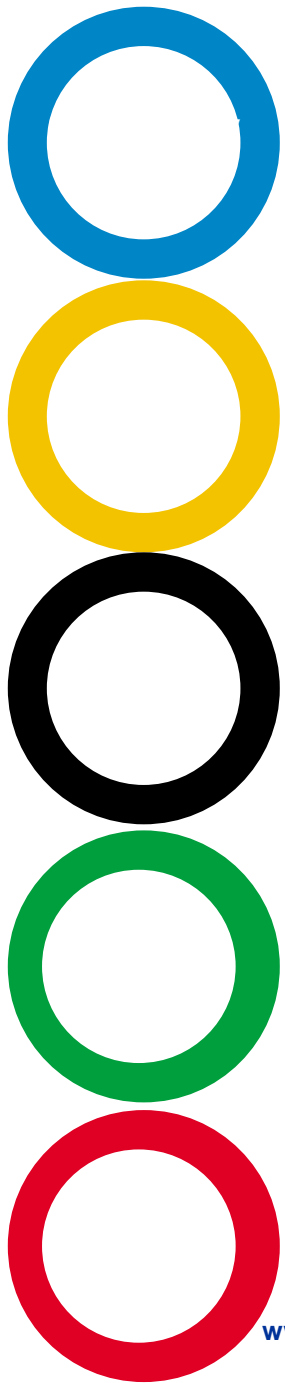
Amerika – bennszülöttek tanulmányozása

20. század eleje: objektivista paradigma

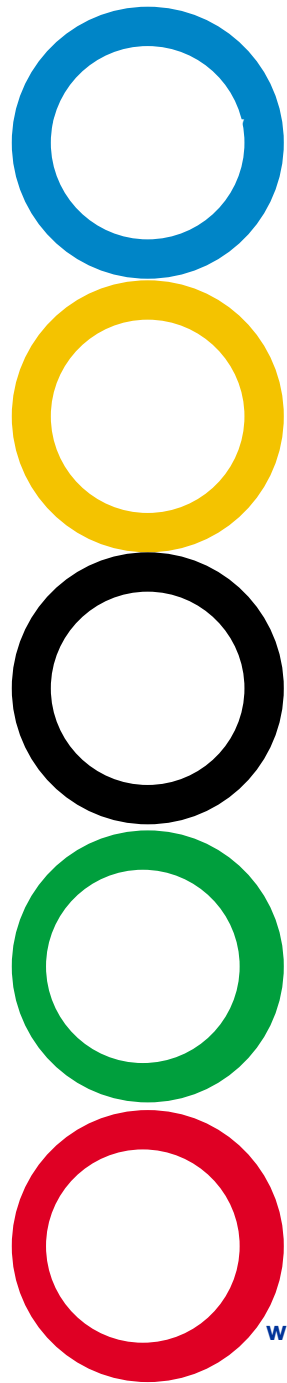

Bronislaw Malinowski

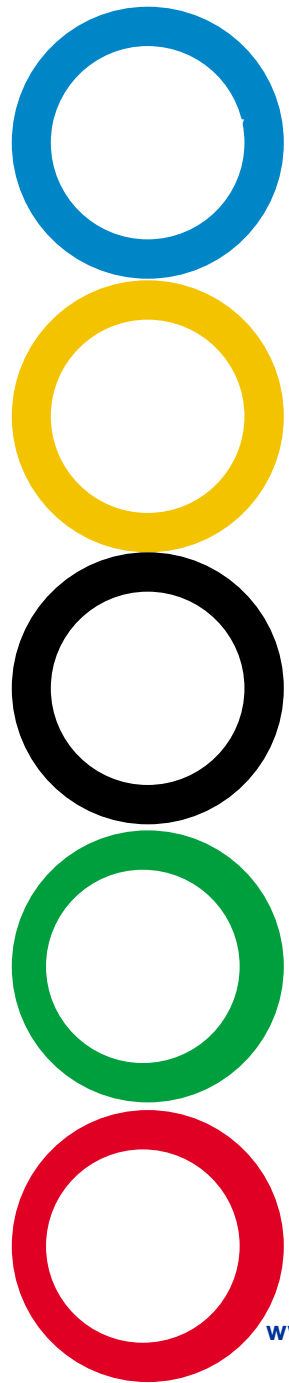
- Élete és munkássága:
 - Malinowski a nagy terepkeresők egyike
 - Naplóját halála után adták ki
 - Krakkóban született és nevelkedett művelt nemesi családban. Apja egyetemi professzor volt, ismert szláv filozófus
 - 1908-ban a krakkói egyetemen matematikából és természettudományokból doktorált
 - Érdeklődött a néplélektan iránt, Wundt munkáit olvasta
 - Akkoriban Anglia volt az antropológia központja, ezért Malinowski 1910-ben Londonban folytatta tanulmányait, 1916-ban a természettudományok doktora címet szerezte meg.

- 1914-ben terepmunkát végzett Új-Guineában. Több hónapot töltött a mailuknál. Majd a Trobriand-szigeten maradt. Az I. világháború kitörésekor a szigeten tartózkodott, ottlétét engedélyezték, így még 2 évig végezte a terepmunkát. Sok munkája ebből az időből származik.

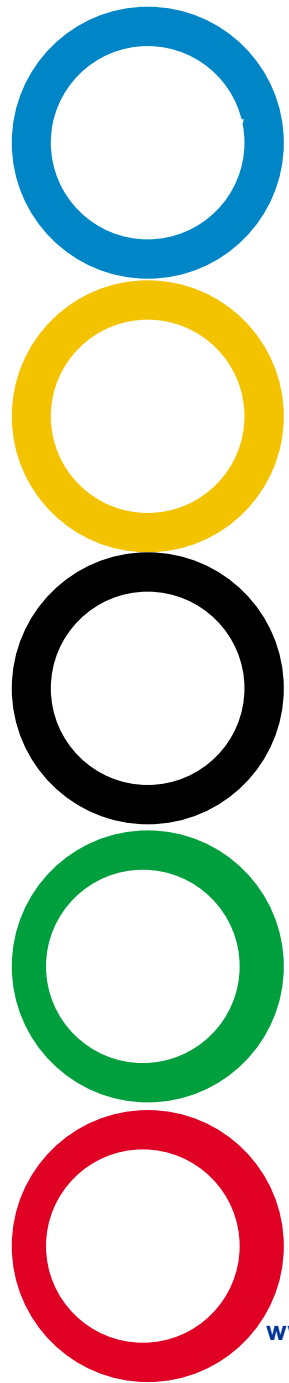

- 1921-ben kezdett el tanítani a Londoni Egyetem szociológia szakán.
- 1924-ben a szociálanropológia docense, 1927-ben az antropológia professzora lett.
- Hatására a terepmunka mércéje magasabbra került.
- Sokat utazott külföldön, előadásokat tartott Genfben, Bécsben, Rómában, Oslóban, a nyarakat pedig Dél-Tirolban töltötte.
- 1926-ban Amerikában a Kaliforniai Egyetemen tartott előadást, de közben meglátogatta a pueblo indiánokat is.
- Ezután még kétszer visszahívták az egyetemre, ahol végül DSc címet szerzett. Élete utolsó éveit beárnyékolta felesége betegsége (aki 1935-ben meghalt), valamint saját egészségi állapota, ami soha nem volt igazán jó.
- A II. világháború kitörése előtt Amerikába ment gyógykezelésre, majd ott is maradt. 1940-ben vendégprofesszor lett a Yale Egyetemen. Másodszor is megházasodott, egy művészt vett el, Valetta Swant. Nyáron az Oaxaca állambeli zapoték indián parasztok piacozási rendszereit tanulmányozta. 1942-ben nyilvános rendes egyetemi tanárrá nevezték ki a Yale egyetemen, egy ilyen előadás közben hunyt el.

- 1914-15: Új-Guinea:
 - Résztvevő megfigyelés
 - Az etnográfia szabályai:
 - Világosan megkülönböztetve a közvetlen megfigyelések
 - A bennszülöttek állítása, értelmezései
 - A szerző beavatkozásai

Távol a fehér emberektől, olyan témában,
ami nem kelt feltűnést

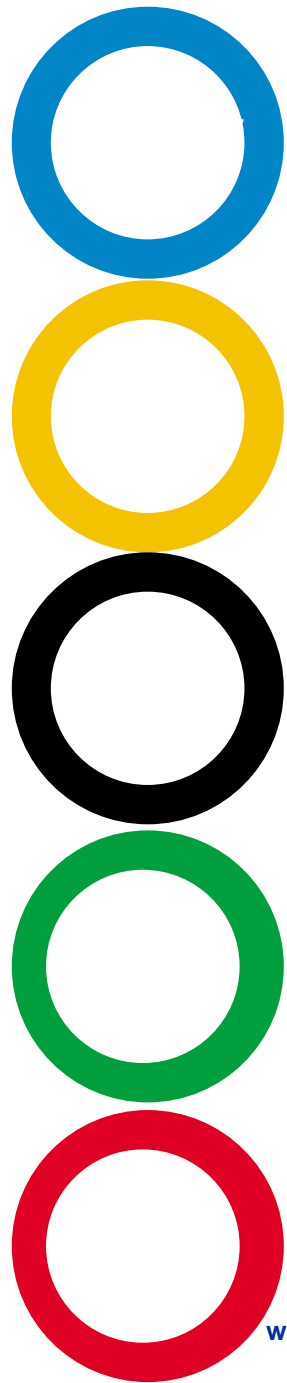

- Módszertani elvei:
 - Elméleti tájékozottság
 - Megfelelő körülmények kiválasztása
 - Adatgyűjtésre vonatkozó szabályok ismerete
 - Terepnapló – szisztematikus archiválás

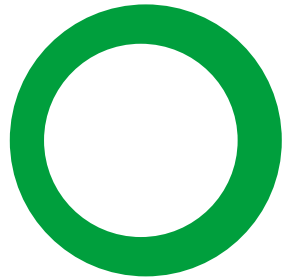
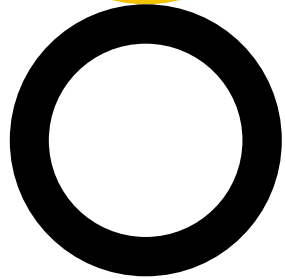
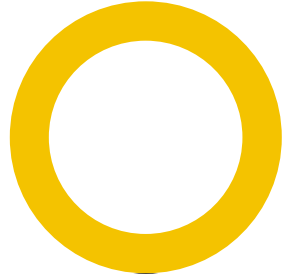
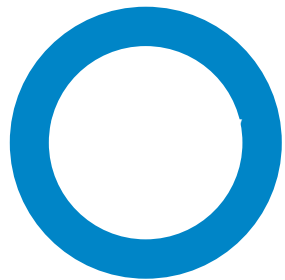

Szociológiai előzmények

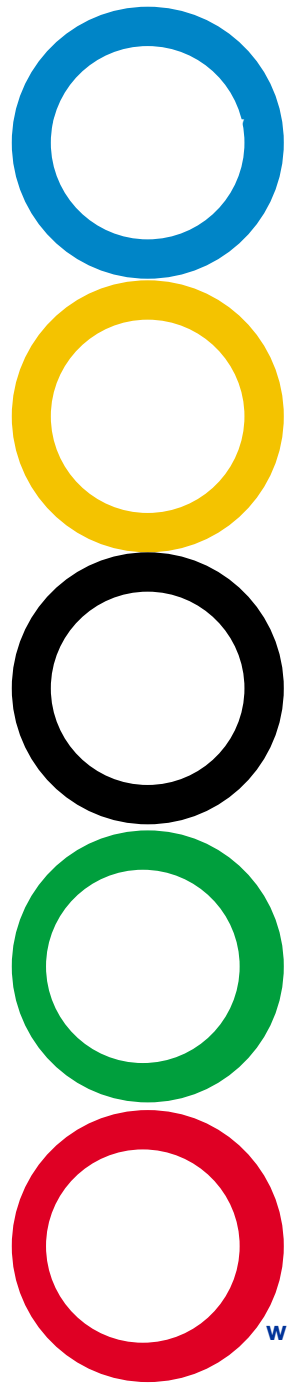
- 19. század vége: nagy társadalmi mozgalmak és szociológiai megismerés egybefonódása
- Charles Booth 1902: londoni szegények kutatása
 - Interjúk, statisztikák, meg közvetlen megfigyelések
- Robert E. Park: első kézből származó információk jelentősége
- Intenzív esettanulmány módszere (Peter Burgess-sel)

- Intenzív esettanulmány:
 - A munka a meglévő dokumentumok elemzésével kezdődik, majd interjúzással és megfigyeléssel folytatódik.
- Chicagói Iskola: egy alkalmazott végezte kezdetben a megfigyeléseket, később a kutató
- William Foote White: Utcasarki társadalom (1943): tartós jelenlét a közösségben, egy olasz szegénynegyed élete, nem fénykép, hanem mozgófilm
Boston, 4 éves kutatás

- Kívülről káosz, belül rend, szervezettség
- Helyi kulcsfigura bizalmának elnyerése, helyi szokások alkalmazása
- Nem azt várták tőle, hogy olyan legyen, mint Ők, azt szerették benne, hogy más, ezért egy idő után felhagyott azzal, hogy beolvadjon a környezetébe.

- 2. vh. után:
 - Meg kell védeni a pozíciókat
 - Erving Goffman
 - Alfred Schütz megértő szociológiája
 - Harold Garfinkel – párbeszéd-elemzés
 - Clifford Geertz 1973: Kultúrák interpretációja című könyve
 - A társadalom szöveg
 - Megpróbáljuk ezt elolvasni, megérteni
 - Emellett a viselkedést is kell regisztrálnunk, a szöveg kontextusában

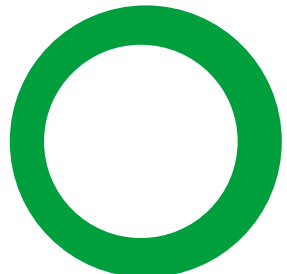
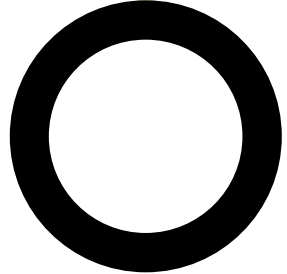
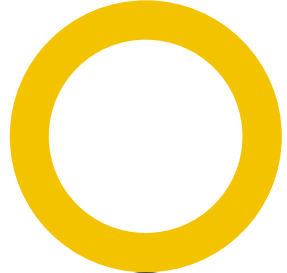
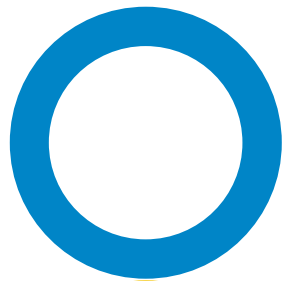
1. Terepmunka

- Episztemológiai premissza:
 - A jelenség térbeli lehorgonyozása
 - Egy behatárolt terület részletes, mélyreható vizsgálata
 - A „jó terep” kulturálisan egzotikus, és geostratégiaiilag fontos (Kelet-Európa)
 - A „jó terep” az, ahol a diszciplína fontos kérdései konkrétan kutatható formában merülnek fel. (pld. Vallás – Afrika, politikai antropológia-Melanézia)
- Akhil Gupta és James Ferguson (Gupta-Ferguson, 1997):
 - 1. a terep és az otthon radikális szétválasztása;
 - 2. az empirikus megismerés bizonyos módjainak felértékelődése, mások kizárása;
 - 3. egy normatív antropológiai szubjektum megalkotása, a kutatói én, amellyel szemben az antropológiai „mások” értelmeződnek.

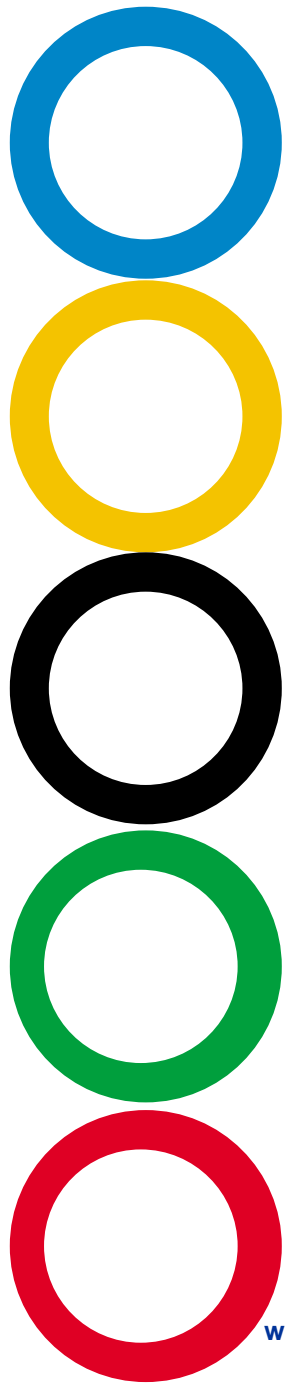

Gupta és Ferguson a következő érveket sorolja fel e módszer mellett:

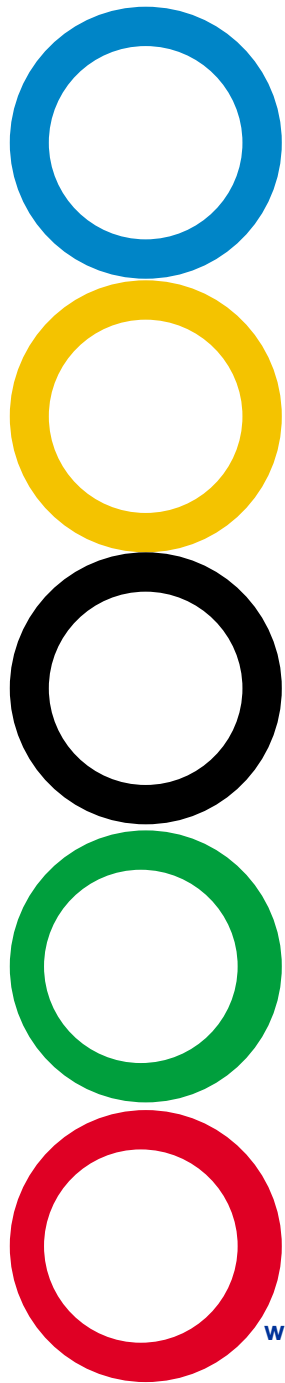
- 1. A terepmunka által hangot lehet adni gazdaságilag és politikailag marginalizált embereknek, társadalmaknak, illetve az ő történeteiknek.
- 2. A magától értetődő társadalmi rutinokat, informális tudásokat és gyakorlatokat vizsgálja, melyekhez más módszerekkel nem lehet közel kerülni
- 3. A földrajzi és társadalmi helyzet tudatos megváltoztatása a megismerés fontos forrása lehet. A terepmunka: céltudatos és megformált elmozdulás.
- 4. A terepmunka szituációba ágyazott tudás (*situated knowledge*), éppen ezért számolni kell a megismerés helyzetének és az abban részt vevő feleknek a személyes meghatározottságaival.

- Kapcsolatok a terepen:
 - Bizalom – mások kizárása

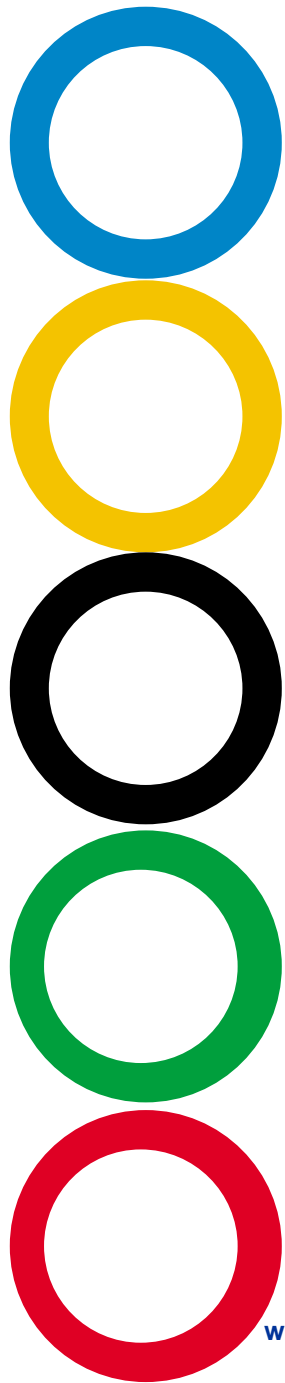
- Hogyan kezdjük el? Mit mondjunk magunkról?
- Kulcsadatközlők (nem informális vezető, vagy olyan, aki kilóg a sorból, vagy olyan, aki hasonló, mint mi)
- Eseti adatközlők
- A terepmunkának két (esetenként három) szakasza van:
 - az első az ún. strukturálatlan érdeklődés vagy terepbejárás szakasza: ez után születik meg általában a konkrét kérdéseket és módszereket rögzítő kutatási terv.
 - A második a strukturált szakasz, amikor amit megfigyelünk és leírunk, bizonyos kérdésekre és szempontokra összepontosít (kollektív vagy többterepű kutatás esetében a megfigyelés szempontjait írásban rögzítjük).
 - Jó esetben harmadszor is visszatérünk a terepre, azokkal a nagyon konkrét kérdésekkel vagy dilemmákkal, amelyek az empirikus adatok elemzése és értelmezése nyomán még nyitva állnak előttünk.

- A Lofland által az *Analyzing Social Settings*ben megnevezett témák, fókuszpontok közül a legfontosabbak:
 1. jelentések;
 2. eljárásmodok (értsd: viselkedés);
 3. találkozások, interakciók;
 4. kapcsolatok, szerepek;
 5. kis csoportok (gangek, brigádok);
 6. szervezetek (iskolák, vállalatok);
 7. települések (John Lofland, 1971; Babbie, 1998).

Mire figyelünk?

- az első benyomásokat, szagokat, színeket, méreteket és mindazt, ami később is furcsának tűnik (pld. Turista)
- a fontos kollektív eseményeket, amelyek kiválasztása, aprólékos megfigyelése és leírása a résztvevő megfigyelést végző kutató egyik legfontosabb feladata;
- a rutinszerű, ismétlődő dolgokat, amelyek a mindennapi életet alkotják, és amelyekről gyakran nincsenek is történetek, hiszen a közösség tagjai számára magától értetődő, hogy ezt teszik, és úgy teszik;
- spontán beszédeseményeket, amelyek gyakran a kutatott kérdések helyi beszédmódjaihoz, megközelítéseihez viszik közelebb a kutatót.

- Terepjegyzet és terepnapló:
 - Leíró, konkrét, plasztikus

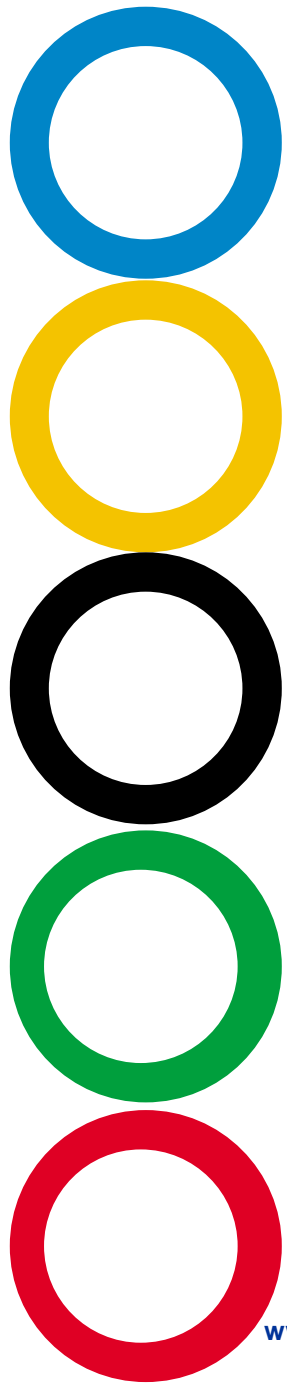
James Clifford *Terepjegyzetekről* szóló munkájában (*Notes on [Field]notes*) az írás, illetve dokumentálás három formájáról beszél:

1. feljegyzésekről (*inscription*): cél a társadalmi diskurzus fontos elemeinek rögzítése, emlékeztető szavak, mondatok, amelyek segítségével rekonstruálni lehet;
2. átiratokról (*transcription*): az antropológus az általa feltett kérdésre adott válaszokat rögzíti.
3. leírásokról, melyek a megfigyelt valóság többé-kevésbé koherens leírásai, az etnográfiai empirikus szövegbázisát alkotják (Clifford, 1990).

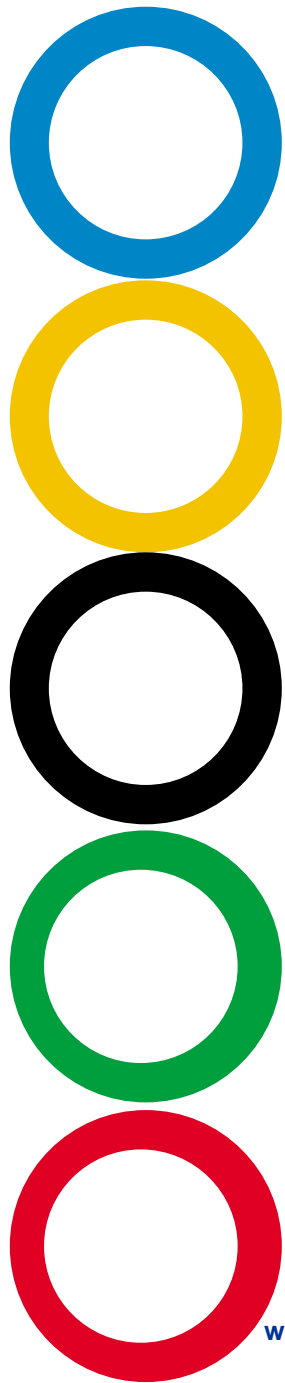

2. Interjú módszerek

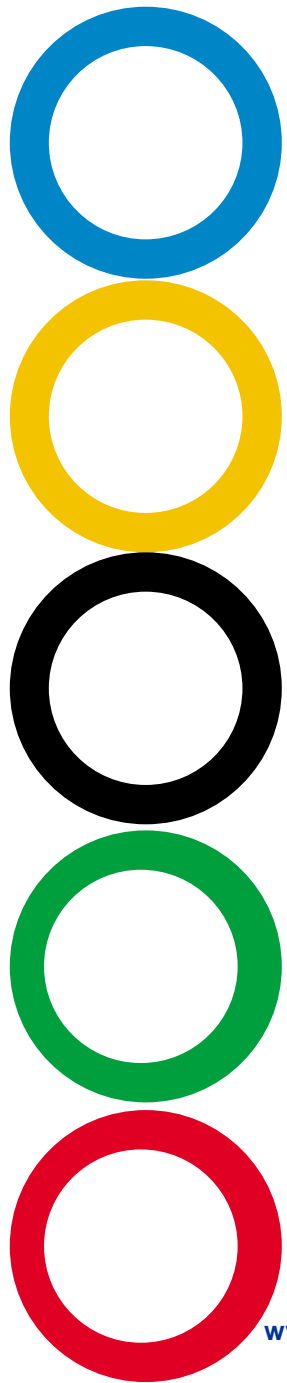
- 1920-as évek: oral history interjú – új módszer a történelmi kutatásokban
- Azon csoportok feltárása, akikről nincsen elegendő információ
- Általában ma is azok, akikről nincsen társadalomtörténelmi tudás
- Objektivitás? Mire emlékezünk?
- 1970-es évektől: hermeneutikai esetrekonstrukciós kutatás: személyes és társadalmi közötti kapcsolat keresése
- Biográfiakutatás – élettörténet, emlékezet és identitás (önbemutató)

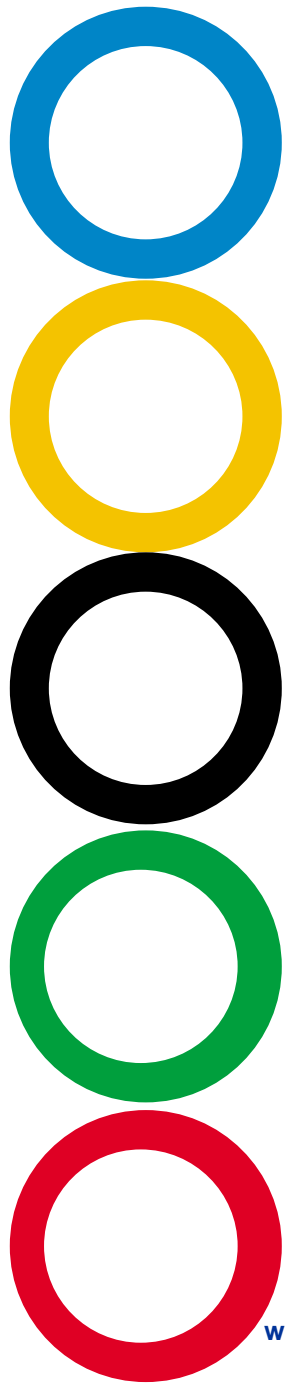
- Narratív, élettörténeti interjú:
 - életrajzi konstrukció az alapja (stabil szerkezet)
- *Általában akkor készítünk élettörténeti interjúkat, ha*
 1. egy társadalmi jelenség individuális reprezentációját, szubjektív megélését;
 2. személyes és csoportos identitást;
 3. társadalmi emlékezetet kutatunk.

- Ez a technika is rendkívül érzékeny
 1. az interjúkészítési módszer következetes betartására, azaz olyan interjú környezet kialakítására, mely kedvez az élettörténeti elbeszélésnek;
 2. az interjúer személyére, professzionális felkészítésére;
 3. a szöveghű interjúleírásra, amely az elemzés alapját adja;
 4. az időkeretekre, hiszen szokatlanul részletes elemzést, s ehhez alapos interdiszciplináris felkészültséget követel
(az interakcionista szociológia, társadalomlélektan, pszicholingvisztika mellett a pszichoanalízis és az irodalomtudomány köréből)

- Kapcsolatfelvétel
- Mesélje el az élettörténetét
- 2 része van:
 - élettörténeti nagyelbeszélés, vagy főnarratíva
 - narratív utánakérdezés szakasza

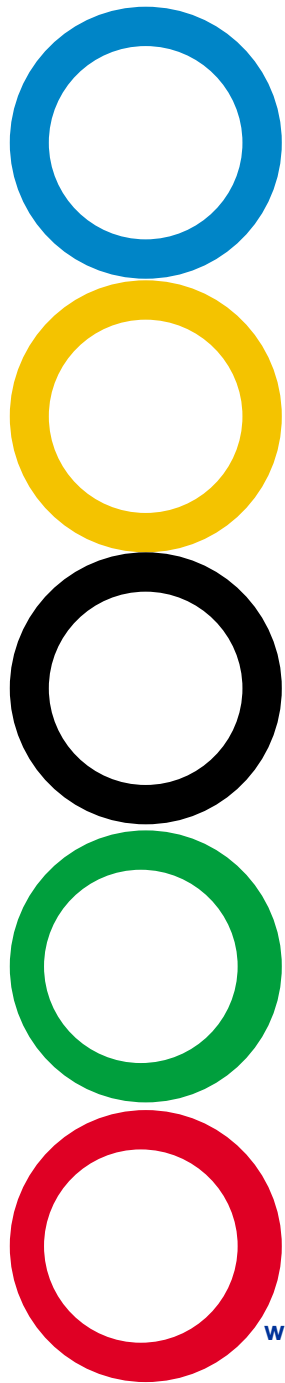

- Strukturált mélyinterjú vagy vezérfonal interjú

Adatközlő az alany

kizárja a *perszonális reprezentáció* lehetőségeit,

az egyéni interjú helyzet megteremtésével az *interperszonális reprezentáció* dinamikájából fakadó komplikációkat

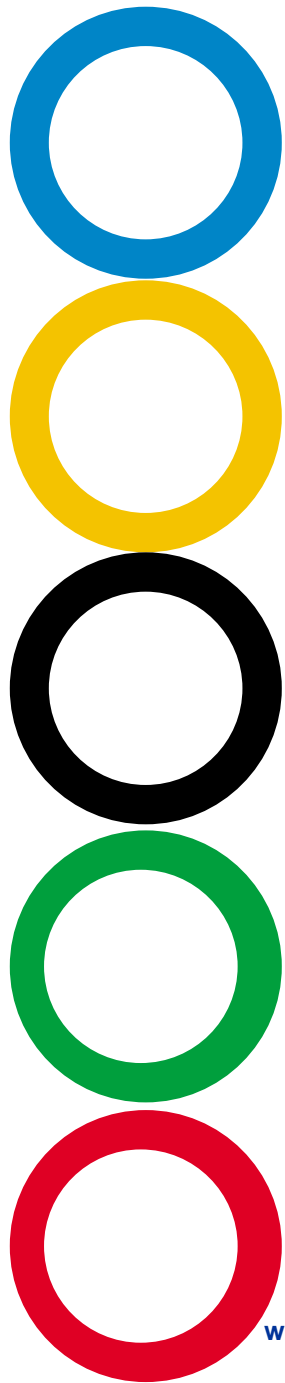
- Általában akkor készítünk strukturált mélyinterjút, illetve vezérfonal-interjút, ha
 1. más források vagy korábbi ismeretek hiányában a kutatás heurisztikus eredményekkel kecsegtet (Solt, 1998);
 2. más módon nem gyűjthetők össze adatok, információk stb. a vizsgált társadalmi jelenségről;
 3. vélemények, vélekedések, tudásformák, értékbeállítódások a kérdőíves vizsgálatokénál finomabb elemzése a cél.

A strukturált mélyinterjú legnagyobb veszélye, hogy

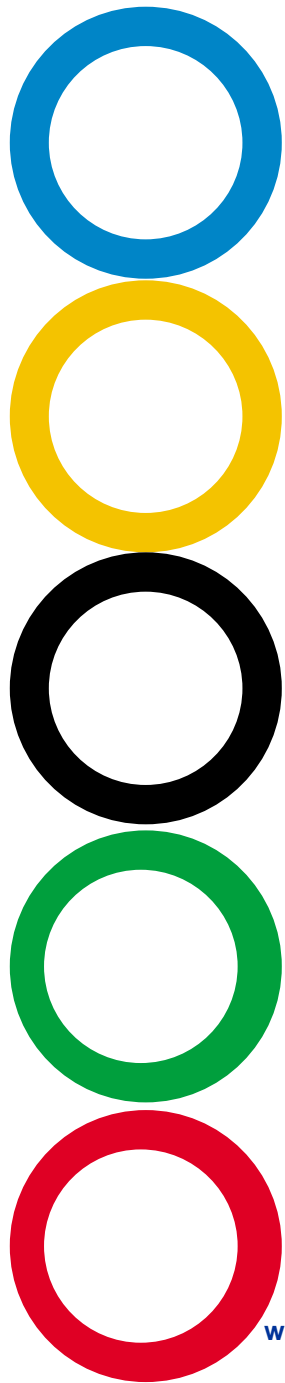
1. épp az előzetes, külső struktúrából következően - mégsem jut heurisztikus eredményekhez, csupán előzetes feltevéseinek illusztrálására (és nem bizonyítására) alkalmazza az interjú szövegrészeket;
2. sem készítésének sem elemzésének nincs kidolgozott technikája és módszertana, így eredményessége nagyban függ az egyedi kutatói kvalitásoktól (Heltai-Tarjáni, 2004).

Csoportos interjú: akcionalizmus és fókuszcsoport

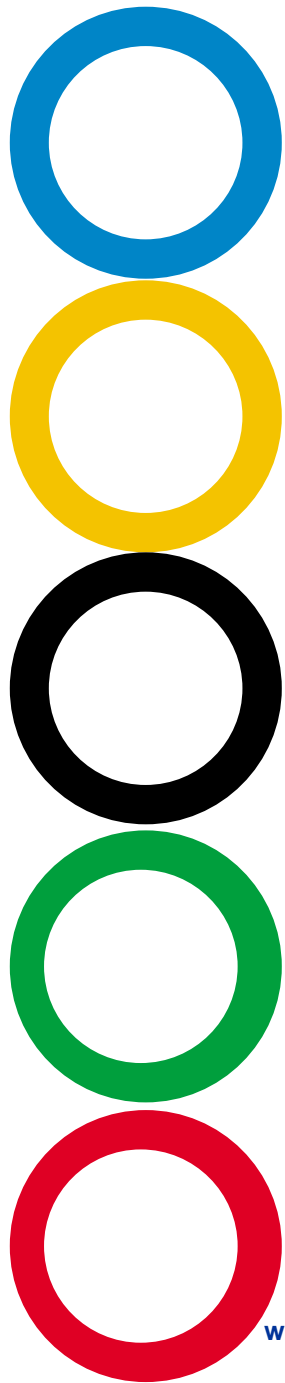
- Csoportos interjú: 60-as években baloldali francia szociológia alkalmazta – társadalmi mozgalmak feltárása
- a társadalmi mozgásokat a megélt „tervek” irányába akarja kanalizálni.
- Fókuszcsoport: 2. vh idején használták: hogyan hatnak a propaganda filmek a civil lakosokra
- *Általában akkor készítünk csoportos interjút, ha*
 1. a csoporton belüli interakció feltárását tűztük ki célul;
 2. a közvélemény reprezentációjára vagyunk kíváncsiak (a tévénezőtől a falusi kocsmáig, vagy egy ház lakóközösségéig, H. Sas, 2002.);
 3. fogyasztói szokásokat elemzünk.

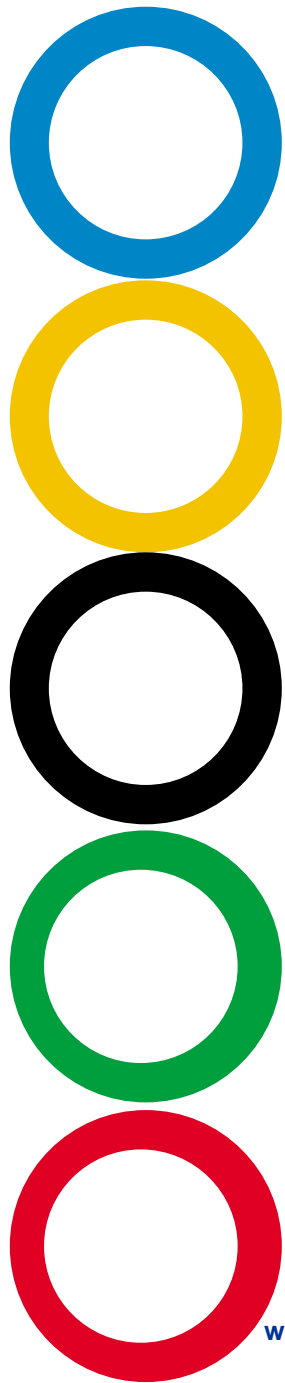
- 6-12 fő
- Moderátor, kontrollált körülmények, 90 perc, honorárium
- vélekedések interakcióján (jellemzően vitahelyzeteken) keresztül igyekeznek megismerni a fókuszba állított szituációk és jelenségek résztvevői/érintetti pozícióját.
- A konszenzusos és vitatott vélekedésminták azonosításával, az egymással versengő percepciók lehetőségének feltárásával segít megértenünk, hogy a beszélgetésben részt vevők (illetve az általuk együttesen reprezentált társadalmi csoportok) vélekedéseinek háttérében milyen motivációk, kulturális előfeltevéseknek vagy szociális motívumok állhatnak.
- Az adatok interaktív konstruáltsága jellemző

- Diszkurzív szinergia – egymásra hatás (van, aki szerint inkább jó kompromisszum)
- Olyan jelenségeket is képesek legyünk megvizsgálni
 - amelyekről az emberek hajlamosak azt gondolni, hogy nincs róla véleményük, vagy nincs elegendő személyes tapasztalatuk, ahhoz, hogy véleményt
 - vagy amelyek éppenséggel túl bonyolultak ahhoz, hogy segítség nélkül képesek legyünk átfogó képet alkotni róluk (például a város vagy az egészségügyi rendszer esetében, amelyek fejlesztési tervéhez vagy átalakításához a döntéshozók kíváncsiak a lakosság elvárásaira)
 - esetleg olyan jövőbeli helyzetekhez kapcsolódnak, amelyekben igen bizonytalan, hogy mely körülmények és miként befolyásolhatják az emberek magatartását,
 - vagy egyszerűen olyanok, amelyekhez egy-egy ember nehezen találja meg önállóan a szavakat (például ízlésítéletek esetében, amelyekre a marketingesek csomagolásterveket és reklámkampányt alapoznának).

- Lehetnek kiterjesztett csoportok vagy konszenzuscsoport (16 fős is lehet, cél: rövid idő alatt eltérő nézetek összehangolása, pld. Filmek)
- Lehet standardizált vagy emergens logika alapján
- Homogenitás-heterogenitás arány meghatározása fontos
- Toborzócég - szűrőkérdőív

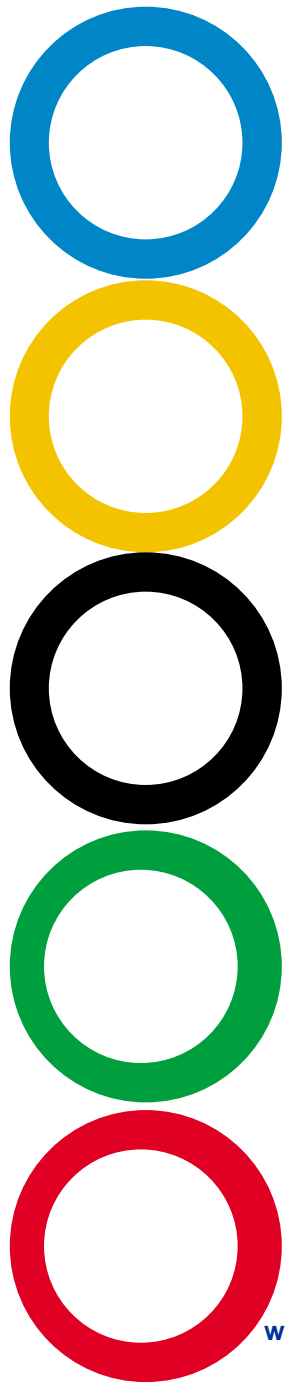

- Dinamika és a moderátor szerepe:
 - Szabályok, bemutatkozás
 - Rapport – „mi” tudat kialakítása
 - Kiscsoportos beszélgetés – a moderátor szerepe és egyéb szerepek a csoportban

Az adatok feldolgozása:

- Elkülönítjük egy-egy fókuszcsoport szöveges változatában a résztvevők által vitatott (A), a konszenzusos (C) és a rendkívül egyéni, idioszinkratikus (I) paragrafusokat

Vertikális majd horizontális elemzést végzünk
Leirat vagy átírat

- Online fókuszcsoportok (Síklaki István)
 - Egy adott időben bejelentkeznek egy virtuális előszobába
 - Ezután a chatroom-ba
 - Virtuális megfigyelőszoba – a megrendelőnek
 - SQL adatbázis
 - Képesek saját egyéni szuverenitásukat megőrizni
 - Az arctalanság jó lehet
 - A sztorizás lehetősége vész el
 - Bizalmi kapcsolat kialakítása